

FSMA_2020_02-01 dd. 6/01/2020

Voornaamste onderzoeksresultaten - Financiering van pensioentoezeggingen van het type vaste prestaties via groepsverzekeringen

De FSMA heeft een onderzoek gevoerd naar de financiering van pensioentoezeggingen van het type vaste prestaties via groepsverzekeringen. Dit onderzoek peilt naar de mogelijke risico's die hun oorsprong vinden in het feit dat de Belgische pensioenwetgeving de verplichting tot het externaliseren van een pensioentoezegging verschillend heeft ingevuld naargelang de inrichter de pensioentoezegging onderbrengt bij een instelling voor bedrijfspensioenvoorziening, dan wel bij een verzekeraar door middel van een groepsverzekering.

Het onderzoek werd uitgevoerd op basis van een steekproef van 217 pensioenregelingen die werden geselecteerd op basis van de informatie in de Databank voor aanvullende pensioenen ('DB2P'). Deze regelingen werden beheerd door 14 verzekeraars. De cijfers hebben betrekking op het jaar 2017.

Een eerste deel van het onderzoek focust op **financieringsmethoden** die toegepast worden door verzekeraars. Gelet op het ontbreken van wettelijke voorschriften, bestaat er hier in principe een grote keuzevrijheid, gaande van de financiering louter op individuele overeenkomsten tot het gebruik van collectieve financieringsmethodes of een combinatie van beiden .

In een tweede deel van het onderzoek wordt nagegaan of nagegaan of de **verworven reserves** van de aangeslotenen afdoende worden gefinancierd, conform de regels in het KB Leven. Het onderzoek behandelt zowel het financieringsniveau binnen de betrokken regelingen als de mate waarin de verzekeraars de controles op de financieringsvereisten op een adequate wijze organiseren.

Een derde deel peilt naar de mate waarin de financiering van de groepsverzekering garant staat voor de uitbetaling van de **verworven prestaties** in het geval de inrichter zou verdwijnen. Onderzocht wordt of de opgebouwde reserves, rekening houdend met het rendement dat de verzekeraar nog zal toekennen, volstaan om de pensioenprestaties uit te betalen. Net zoals wat de financieringsmethoden betreft, bestaat er vandaag op dit punt geen wettelijk kader.

Dit document vat de belangrijkste conclusies van het onderzoek samen. Voor meer gedetailleerde informatie wordt verwezen naar het uitgebreid onderzoeksverslag.

1. Context van het onderzoek: 'externalisering' van de pensioentoezegging bij groepsverzekeringen

1.1. Eén van de basisprincipes in de wetgeving op de aanvullende pensioenen is de verplichting tot externalisering.¹ De inrichter van een pensioentoezegging moet de uitvoering ervan toevertrouwen aan een 'pensioeninstelling' om de pensioenrechten van aangeslotenen te beschermen tegen het faillissementsrisico van de werkgever. Externalisering betekent concreet dat de verplichtingen die voor de inrichter voortvloeien uit zijn pensioentoezegging, moeten worden afgedekt door aanspraken ten aanzien van de pensioeninstelling. Met andere woorden: de rechten die aangeslotenen kunnen laten gelden ten aanzien van de pensioeninstelling, moeten (ten minste) volstaan om het aanvullend pensioen, waartoe de inrichter zich in het pensioenreglement heeft verbonden, uit te betalen.

1.2. Karakteristiek voor de Belgische pensioenwetgeving is dat de precieze financieringsvereisten, die de concretisering vormen van het principe van de externalisering, sterk verschillen naargelang de inrichter de pensioentoezegging onderbrengt bij een instelling voor bedrijfspensioenvoorziening (IBP), dan wel bij een verzekeraar, door middel van een groepsverzekering. Daarbij valt op dat de wetgever voor de groepsverzekeringen een minder omstandig wettelijk kader heeft voorzien dan voor de IBP's en dit zowel op het vlak van de financieringsvereisten als wat betreft de monitoring van en het toezicht op de financiering. Onderstaande tabel vat de voornaamste verschillen tussen beide regelgevingen samen.

	Groepsverzekering	IBP
Hoogte voorzieningen	Verworven reserves (art. 48 KB Leven)	Verworven reserves (KTV) + buffer = LTV (Art. 16-18 KB WIBP)
Reporting	Geen systematische reporting aan een toezichthouder	Jaarlijkse reporting FSMA
Controle	Autocontrole: de verzekeraar moet zelf nagaan of er sprake is van onderfinanciering	FSMA
Maatregelen bij onderfinanciering	Door de verzekeraar: - De inrichter verwittigen; - Bij gebreke aan aanzuivering binnen 6 maanden: reductie	Herstelmaatregelen opgelegd door de FSMA

1.3. Dit verschil binnen het regelgevend kader werd in het verleden reeds door de FSMA geïdentificeerd als een knelpunt binnen de wetgeving. Het ontbreken van minder uitgewerkte financieringsvereisten, inzonderheid wat de lange termijn betreft, in combinatie met de afwezigheid van een systematische rapportering ten aanzien van de toezichthouder, houdt het

¹ Art. 5, §3, 1^e lid van de Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid (WAP).

risico in dat onvoldoende reserves worden aangelegd bij de verzekeraar om de uitbetaling van de pensioenprestaties te waarborgen.

De beoordeling van dit risico, dat voornamelijk relevant is bij pensioentoezeggingen van het type vaste prestaties, vormt het doel van dit onderzoek.

- 1.4. Het onderzoek peilt uitsluitend naar de mate waarin de pensioenstels afdoende zijn gefinancierd en dus naar de *solvabiliteit van de pensioentoezegging*. De solvabiliteit van de verzekeringsonderneming, die het voorwerp uitmaakt van prudentieel toezicht door de Nationale Bank van België valt niet binnen het onderzoeksdomein. Integendeel, **het onderzoek vertrekt vanuit de hypothese dat de verzekeraar zijn eigen verplichtingen steeds zal kunnen uitvoeren**. Waar in dit onderzoek wordt gesproken over “onderfinanciering” betreft het dan ook steeds en uitsluitend een financieringstekort op het niveau van de pensioentoezegging en niet een tekort op het niveau van de verzekeringsonderneming.

2. De markt van DB- Kenmerken Steekproef

- 2.1. Het onderzoek focust dus op pensioenplannen van het type vaste prestaties (*‘defined benefit’* – DB). In de context van een dergelijke toezegging verbindt de inrichter zich tot de uitbetaling van een welomschreven *pensioenprestatie* ten voordele van de aangeslotene.
- 2.2. Niettegenstaande de tendens naar pensioentoezeggingen van het type vaste bijdragen, vertegenwoordigen de toezeggingen van het type vaste prestaties nog steeds een substantieel deel van de totale verworven reserves binnen de tweede pijler voor werknemers, zo blijkt uit informatie opgenomen in DB2P. Op 1 januari 2017 was **37% van de verworven reserves (voor een bedrag van 18 miljard EUR)** verbonden aan een toezegging van het type vaste prestaties. **61%** daarvan (11 miljard EUR) wordt **beheerd in het kader van een groepsverzekering**. Deze verworven reserves hadden echter slechts betrekking op **10% van de aangeslotenen**. Met andere woorden: vaste prestatieplannen bereiken minder en minder aangeslotenen, maar de rechten daarbinnen worden opgebouwd zijn verhoudingsgewijs hoog.
- 2.3. De steekproef, die de basis vormt voor het onderzoek, bestaat uit **217 regelingen**, beheerd door een totaal van **14 verzekeringsondernemingen**. De verdeling van de regelingen over de betrokken verzekeraars weerspiegelt grotendeels de krachtsverhoudingen tussen de verschillende spelers actief binnen dit marktsegment. Anderzijds werd **voorrang gegeven aan regelingen met een groot aantal aangeslotenen**. Bij de samenstelling werd steekproef werd volgende “dekking” nagestreefd.

	% van het aantal regelingen in steekproef in functie van het aantal aangeslotenen per regeling
1. Minder dan 10 aangeslotenen	0%
2. 11 tot 50 aangeslotenen	3%
3. 51 tot 100 aangeslotenen	5%
4. van 100 tot 500 aangeslotenen	15%
5. Van 501 tot 1000	60%
6. Meer dan 1000 aangeslotenen	90%

Hoewel de steekproef op zichzelf een beperkt aantal regelingen bevat, heeft het onderzoek niettemin betrekking op bijna de helft van het aantal aangeslotenen en 60% van de verworven reserves.

	Aantal regelingen	Totaal 'verworven reserves'	Totaal aangeslotenen
Steekproef	217	6.759.182.828	171.506,00
Totaliteit DB in DB2P	6.484	11.125.114.431	376.080,00
Percentage van de markt	3,35%	60,76%	45,60%

2.4. Bij de interpretatie van de resultaten is het nuttig enkele algemene karakteristieken van de steekproef in het achterhoofd de houden:

- **Zeer sterke concentratie:** de 25 grootste regelingen zijn goed voor bijna 75% van het totale bedrag aan verworven reserves;
- Bijna **2/3 van de regelingen is "gesloten"** in de zin dat zij niet meer openstaat voor nieuwkomers;
- **Bijna 90%** van de regelingen voorziet **exclusief** in de uitbetaling van een eenmalig **kapitaal**;
- Gelet op de voorrang aan regelingen met een groter aantal aangeslotenen, is **de representativiteit van het onderzoek voor eerder kleinere regelingen beperkt.**

3. Financieringsmethodes: classificatie, spreiding, kenmerken en tendensen

3.1. Gelet op het ontbreken van precieze wettelijke regels, is de manier waarop de financiering van de toezegging vorm krijgt binnen de groepsverzekering – de *financieringsmethode* en de gebruikte *hypothesen* -, in ruime mate een gevolg van beslissingen van de inrichter, in samenspraak met de verzekeraar.

3.2. Wat de financieringsmethoden betreft moet een onderscheid worden gemaakt tussen drie “globale” financieringsmethoden (cf. *figure 1*).

- **De zuivere individuele kapitalisatie (Ind cap) is de meest courante methode: in meer dan de helft (56%)** van de regelingen binnen de steekproef verloopt de financiering volgens deze methode. Zij vormt bij nagenoeg alle verzekeraars de historische kern van de portefeuille. Bij deze financieringsmethode gebeurt de premieberekening en de vorming van reserves voor elke individuele aangeslotene afzonderlijk. De groepsverzekering is in wezen de verzameling van een aantal individuele levensverzekeringsovereenkomsten. Door de oververtegenwoordiging van grote stelsels binnen de steekproef is het belang van deze financieringsmethode wellicht nog onderschat.
- Bij **collectieve kapitalisatie (Coll cap)** bestaan er geen individuele “overeenkomsten” en wordt het aanvullend pensioen louter gefinancierd door middel van collectieve dotaties die worden beheerd in het financieringsfonds. Binnen een variant hierop (Coll cap+) wordt nog wel in beperkte mate beroep gedaan op individuele overeenkomsten, bijvoorbeeld voor het beheer van persoonlijke bijdragen. Collectieve kapitalisatie (met inbegrip van Coll cap+) is **goed voor bijna een kwart van de regelingen**.
- De **individuele kapitalisatie met een actief financieringsfonds (Ind cap with FF)** wordt toegepast **in één vijfde van de onderzochte regelingen**. Deze methode berust op een combinatie van de individuele kapitalisatie en collectieve kapitalisatie. De financiering gebeurt in eerste instantie op grond van collectieve dotaties aan het financieringsfonds. Vervolgens worden daaruit de individuele premies geput die per aangeslotene worden gestort op individuele overeenkomsten.

Globale financieringsmethode: verdeling ifv aantal regelingen

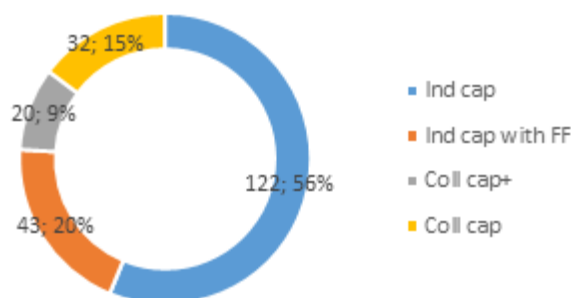


Figure 1

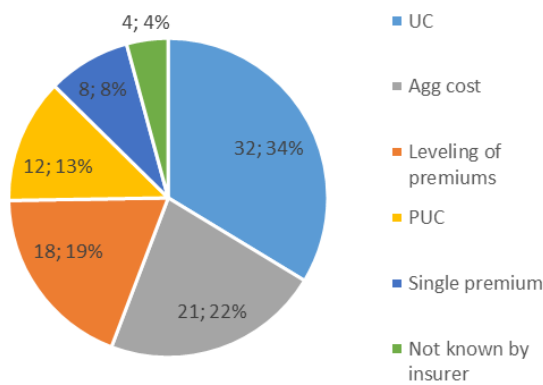
3.3. **90%** van de regelingen in *individuele kapitalisatie* wordt gefinancierd volgens de **methode van de 'constante jaarpremies'**. Een kenmerk van deze methode is dat de verzekeraar zijn tarief niet enkel waarborgt op de al gestorte premies, maar ook op toekomstige premies. Daardoor kunnen deze regelingen **nog gedurende ruime tijd genieten van de hoge tarieven uit het verleden**. Niettegenstaande deze op het eerste zicht belangrijke troef, houdt deze methode anderzijds ook belangrijke risico's in:

- anders dan wat de naam doet vermoeden is het premieverloop bij deze methode allesbehalve constant. Dit komt omdat de toename van pensioenverplichtingen als gevolg van loonsverhogingen niet onmiddellijk ten laste wordt genomen, maar wordt gespreid over de resterende loopbaanduur. Het gecumuleerde effect van opeenvolgende loonsverhogingen geeft aanleiding tot een **exponentiële stijging van de premielast**. Daardoor kan de **houdbaarheid van de financiering** van het pensioenstelsel **onder druk** komen te staan;
- omwille van dit "doorschuiven" van kosten naar de toekomst, **steveneren** deze stelsels ook quasi onvermijdelijk **af** op een tekort ten opzichte van de verworven reserves en dus **op een onderfinanciering**.

3.4. Om inrichters toe te laten meer grip te krijgen op de financiering van de regeling – bijvoorbeeld om te anticiperen op de toekomstige stijging van pensioenverplichtingen - kan gebruik worden gemaakt van een financiering op basis van collectieve dotaties (*collectieve kapitalisatie of individuele kapitalisatie met actief financieringsfonds*). Deze keuze staat echter niet automatisch garant voor een prudente financiering van de toezegging. Alles hangt af van de keuze van de concrete financieringsmethode en van de invulling van de onderliggende financieringshypothese. Dit biedt aan werkgevers de mogelijkheid om zeer prudent te werk te gaan en voldoende buffers in te bouwen of, in het andere uiterste, de financiering te beperken tot het strikte minimum. Uit de steekproef blijkt duidelijk dat beide pistes in de praktijk worden bewandeld.

- **Eén derde** van de regelingen die worden gefinancierd op basis van collectieve dotaties maakt gebruik van de **Unit Credit methode** (UC). Dat houdt in dat niet geanticipeerd wordt op het toekomstige salarisverloop. De ruime helft van de regelingen maakt wel gebruik van een financieringsmethode die is gebaseerd op projecties: *nivellering van de individuele premies, aggregate cost of projected unit credit* (cf. *figure 2*).
- Eveneens **één derde** van deze regelingen maakt gebruik van een **actualisatievoet van 6%**, wat overeenstemt met de maximale rentevoet voor de berekening van de verworven reserves. Bij de overige stelsels situeren de meest gebruikte actualisatievoeten zich tussen 3% en 5% (cf. *figure 3*).
- **23%** van de regelingen in collectieve kapitalisatie (goed voor 10% van het totaal aantal regelingen in de steekproef) combineert de actualisatievoet van 6% met de *unit credit* methode (zonder projecties van de salarissen). Deze regelingen **streven** bijgevolg **uitdrukkelijk een minimaal financieringsniveau na zonder opbouw van enige buffer**. Voor IBP's is deze financieringsvorm sedert de inwerkingtreding van de WIBP niet langer toegelaten, wegens niet in overeenstemming met het '*prudent person*' beginsel.
- Hoewel ook daar regelingen te vinden zijn die voorzichtiger worden gefinancierd, zijn het **vooral** de regelingen **in collectieve kapitalisatie** die een minimaal financieringsniveau nastreven. Bij de regelingen die worden gefinancierd in individuele kapitalisatie met actief financieringsfonds worden over het algemeen de meest prudente methodes en basissen teruggevonden. Slechts 11% van deze regelingen wordt gefinancierd op basis van de *unit credit* methode en maar 1/5 past een actualisatievoet van 6% toe. Bijna de helft van deze regelingen hanteert een actualisatievoet van 4% of minder.

Berekening collectieve dotatie:
methodes ?



Berekening collectieve dotatie:
actualisatievoet

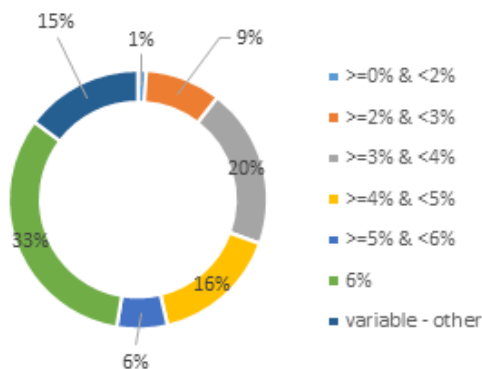


Figure 2

Figure 3

3.5. Met de daling van de tarifaire rendementen binnen tak 21 werden de inrichters in toenemende mate geconfronteerd met stijgende financieringslasten. Uit de respons van de verzekeraars blijkt dat de meest toegepaste uitweg erin bestaat om de toezeggingen van het type vaste prestaties af te sluiten voor nieuwkomers. De afbouw van 'vaste-prestatie'-toezeggingen heeft zich de afgelopen jaren bovendien ook nog versneld. Ook binnen de steekproef werd vastgesteld dat de meerderheid van de regelingen (62%) **niet meer openstaat voor nieuwe aangeslotenen**.

3.6. Het inruilen van tak 21 voor een financiering binnen tak 23 lijkt niet meteen een piste die ingang vindt. Bij slechts 8 van de 217 regelingen in steekproef werd het financieringsfonds beheerd in tak 23. In geen enkel geval werden individuele overeenkomsten gefinancierd in tak 23. Aangezien deze cijfers betrekking hebben op het jaar 2017 is het mogelijk dat zeer recente verschuivingen op dit vlak niet geregistreerd werden binnen het onderzoek.

4. Voldoende financiering: korte termijn – bescherming verworven reserves

4.1. De vraag is of de gehanteerde financieringsmethode een voldoende bescherming van de pensioenrechten van de aangeslotene kan garanderen. Dit werd in de eerste plaats onderzocht op het niveau van de verworven reserves (korte termijn). De verworven reserves zijn het bedrag dat de aangeslotene, indien hij zijn werkgever verlaat, kan overdragen naar een andere pensioeninstelling. Omwille van die onmiddellijke opeisbaarheid kunnen de verworven reserves worden beschouwd als de pensioenverplichtingen op korte termijn. **Relevant hier is het bestaan van wettelijke regels die een minimaal financieringsniveau opleggen.** Aldus vereist artikel 48 van het KB Leven dat de **verworven reserves** van de aangeslotenen in principe **op ieder ogenblik gefinancierd** zijn. Naast de verworven reserves moeten ook de volgende verplichtingen op ieder moment worden gefinancierd. Het betreft:

- ✓ de actuele waarde van de lopende rentes, in het geval van een renteplan;
- ✓ eventuele tekorten ten opzichte van de wettelijke rendementswaarborg op de persoonlijke bijdragen;
- ✓ een bijkomende provisie indien het pensioenplan voorziet in een voordelige vervroegde opname.

4.2. Tegenover deze verplichtingen ('passiva') moeten binnen de groepsverzekering voldoende wiskundige reserves ('activa') worden aangelegd. Aldus kan de groepsverzekering opgevat worden als een balans (cf. *figure 4*). Bekeken over alle regelingen binnen de steekproef heen, vertegenwoordigen **de verworven reserves het leeuwendeel van de pensioenverplichtingen op korte termijn (95%)**. De wiskundige reserves, de activa op de balans, worden binnen de groepsverzekering opgebouwd, hetzij op de individuele overeenkomsten, hetzij binnen het financieringsfonds. **De wiskundige reserves op individuele contracten zijn met een kleine 75% de grootste actiefpost. De reserves in het financieringsfonds zijn goed voor ruim een kwart.**

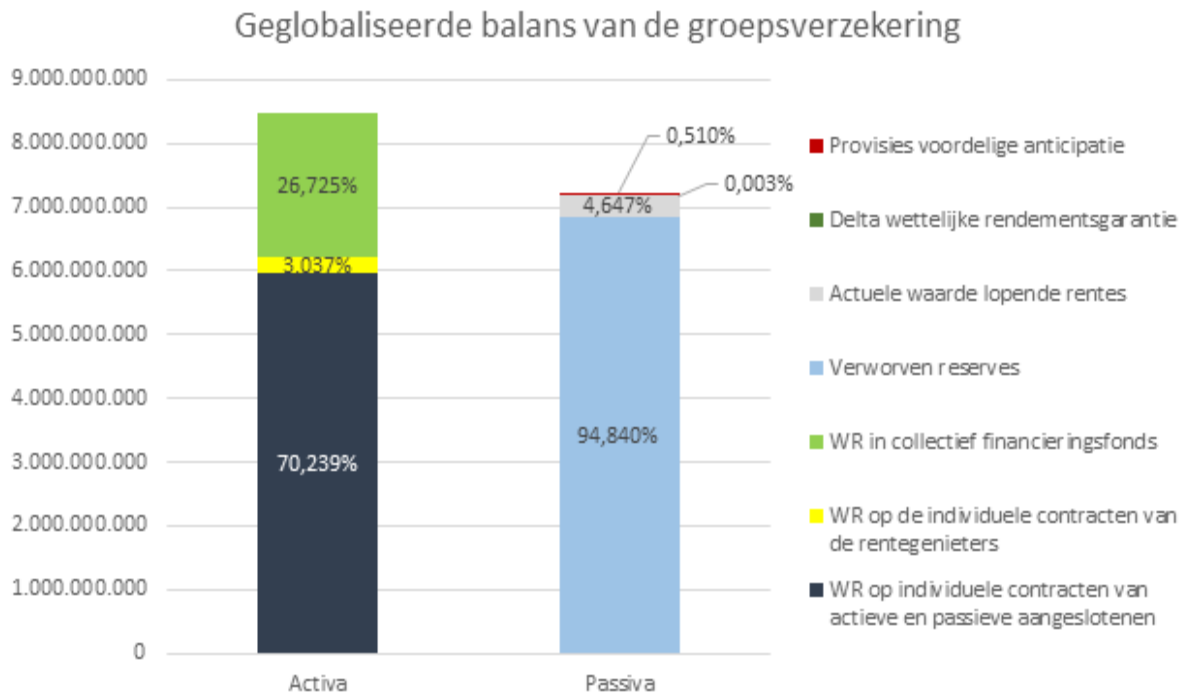


Figure 4

4.3. Bij **18% van de regelingen** in de steekproef werd er op basis van cijfers voor 2017 een tekort vastgesteld ten opzichte van de financieringsvereisten vastgelegd bij artikel 48 van het KB Leven ('**onderfinanciering**') (cf. figure 5).

Voldoende financiering vs onderfinanciering : regelingen

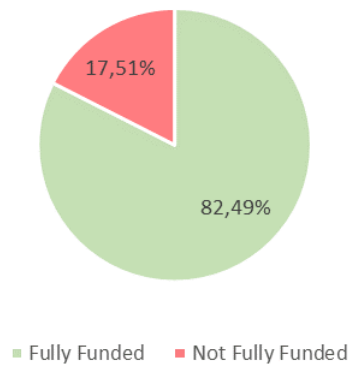


Figure 5

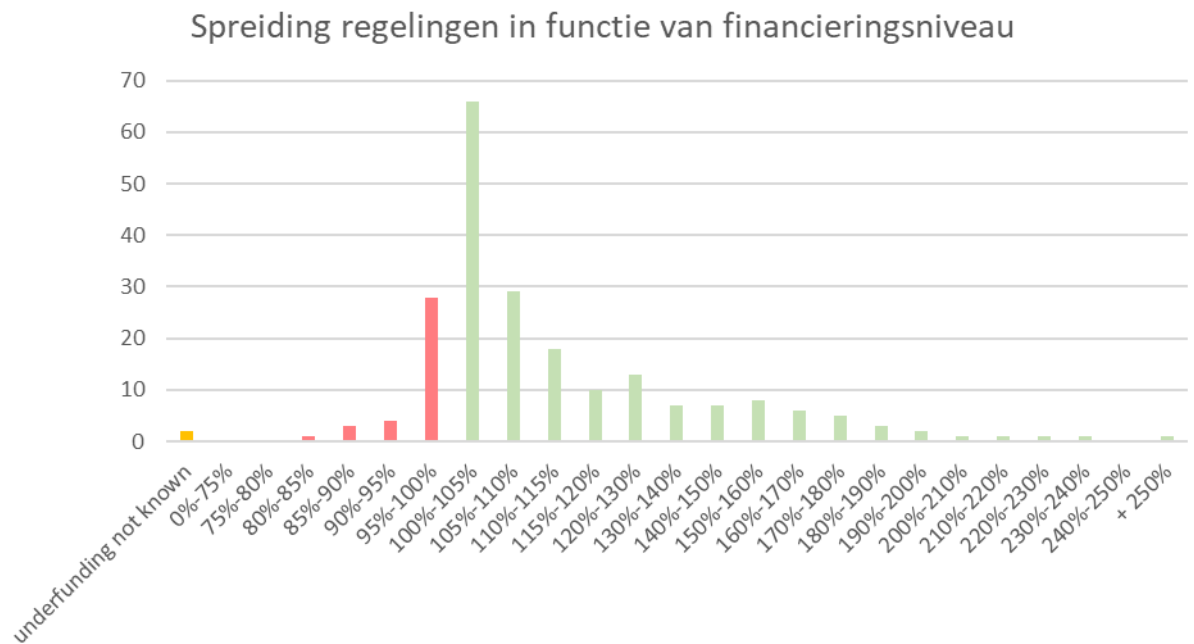


Figure 6

Het **financieringsniveau daalt zelden onder 95%**, hoewel meer ernstige tekorten niet uitgesloten zijn (cf. *figure 6*). Dit heeft te maken met feit dat de groepsverzekeringen quasi exclusief worden gefinancierd in tak21. Daarbij zijn tekorten niet het gevolg van grote schommelingen in de waarde van de activa. Tekorten ontstaan meer geleidelijk, indien onvoldoende werd geanticipeerd op de evolutie van de pensioenverplichtingen, of indien de financieringshypothese onvoldoende realistisch bleken. Voor zover de werkgever telkens de tekorten aanzuivert (waartoe hij verplicht is), is het tekort bij een volgende controle op onderfinanciering in principe nooit zeer groot.

Bij de regelingen met voldoende financiering stijgt het financieringsniveau in meer dan de helft van de gevallen niet uit boven 110%. Dit houdt verband met het feit dat bij de overgrote meerderheid van de regelingen in individuele kapitalisatie de **wiskundige reserves op de individuele overeenkomsten verworven** zijn door de aangeslotenen. Dat betekent dat de wiskundige reserves op de individuele overeenkomsten eveneens het karakter van een pensioenverplichting krijgen en eventuele surplussen ten opzichte van de verworven reserves berekend op grond van de WAP, niet kunnen worden gebruikt om tekorten bij andere aangeslotenen te dekken. De verworvenheid van de wiskundige reserves op de individuele overeenkomsten heeft dan ook een belangrijke matigende impact op het financieringsniveau.

Hogere financieringsniveaus vormen geen zeldzaamheid. Meer dan een **kwart van de regelingen** vertoont een **financieringsniveau boven 120%**.

4.4. De keuze van de globale financieringsmethode heeft een belangrijke invloed op het financieringsniveau (cf. *figure 7*).

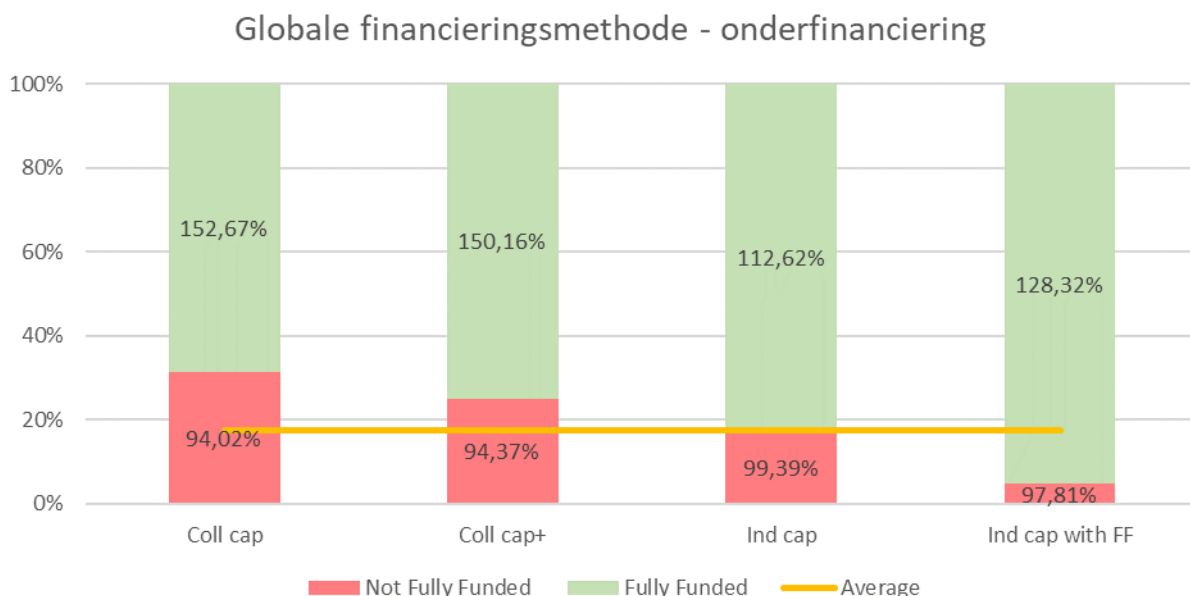


Figure 7

- Regelingen in *zuivere individuele kapitalisatie* (ind cap) situeren zich op het gemiddelde (18 %) wat betreft het voorkomen van onderfinanciering. Door niet te anticiperen op stijgingen van de pensioenprestaties ingevolge loonsverhogingen, zijn financieringstekorten hier onvermijdelijk. De tekorten zijn echter van geringe omvang. De gemiddelde financieringsgraad van regelingen met een tekort bedraagt 99%.
- Bij regelingen met een *actief financieringsfonds* (ind cap with FF) doet een onderfinanciering zich het minst vaak voor. Ook hier blijven eventuele tekorten beperkt (resulterend in een gemiddeld financieringsniveau van 98%). De keuze voor een dergelijke financieringswijze lijkt in veel gevallen ingegeven door de wens om de pensioentoezegging op een meer prudente wijze te financieren, door te anticiperen op het effect van loonstijgingen en gebruik te maken van meer voorzichtige rendementshypothesen.
- Regelingen in *collectieve kapitalisatie* (coll cap (+)) vertonen een dispaaraat beeld. Bij deze regelingen doen zich relatief gezien het vaakst situaties van onderfinanciering voor. Bovendien zijn de tekorten in dat geval ook ernstiger (94%). Aan de andere kant blijkt dat binnen deze categorie van regelingen ook de grootste financieringsoverschotten worden opgebouwd. Dit wijst opnieuw op het belang van de concrete financieringsmethode en onderliggende financieringshypotheses (cf. punt 3.4.).

4.5. Het belang van de financieringsmethode en -hypotheses bij regelingen in collectieve kapitalisatie kan geïllustreerd worden door te kijken naar de 22 **regelingen** (cf. *figure 8*) **die slechts een**

minimaal financieringsniveau nastreven (Unit credit (geen projecties) – actualisatievoet gelijk aan 6%).

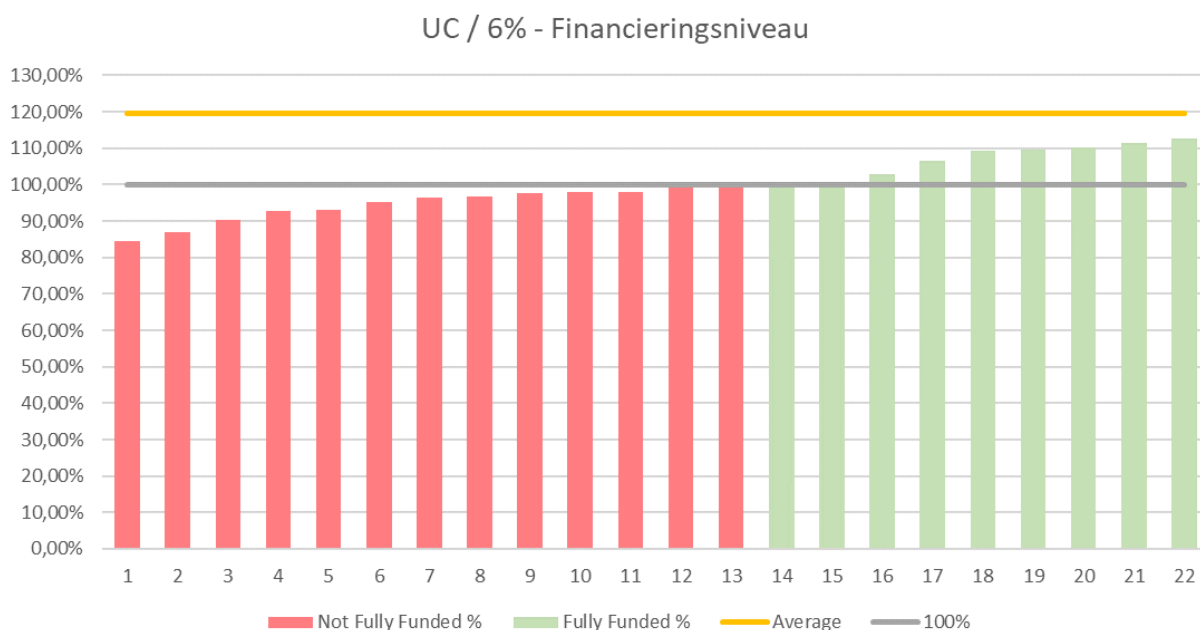


Figure 8

Deze regelingen **presteren** duidelijk **ondermaats**. In meer dan de helft van de gevallen is er sprake van een financieringstekort, wat fors boven het gemiddelde van 18% ligt. Daarmee is deze specifieke financieringsmethode goed voor één derde van alle regelingen met een financieringstekort binnen de steekproef.

4.6. Het KB Leven laat toe dat dat in bepaalde gevallen (bv. bij wetswijziging of een planverbetering) de pensioenverplichtingen niet volledig gedekt moeten zijn door wiskundige reserves. Het onderzoek wees uit dat er slechts bij 2 pensioentoezeggingen in de steekproef nog gebruik gemaakt wordt van deze **vrijstellingen**, en dit voor **bescheiden** bedragen.

4.7. Artikel 48 en 50 van het KB Leven regelen de procedure voor het opsporen, opvolgen en remediëren van situaties van onderfinanciering. De verzekeraar moet erover waken dat de wiskundige reserves *op ieder ogenblik* de pensioenverplichtingen op korte termijn dekken. Wanneer dit niet langer het geval moet hij de werkgever daarvan verwittigen *zodra het tekort werd vastgesteld*. De werkgever beschikt daarna over een termijn van *6 maanden* om het tekort weg te werken. Bij gebreke aan aanzuivering wordt de groepsverzekering gereduceerd.

De regelgeving laat de controle op de financieringsvereisten bijgevolg over aan de verzekeraar zelf, die daarmee een belangrijke verantwoordelijkheid draagt.

Het onderzoek leverde op dit vlak een aantal aandachtspunten op:

- In de eerste plaats moet de verzekeraar de pensioenverplichtingen, inzonderheid de verworven reserves, en daarmee overeenstemmende activa correct berekenen en hierbij gebruik maken van voldoende recente gegevens. Het onderzoek wees uit dat **voor de helft van de regelingen de berekeningstermijn** – dit is de termijn tussen de evaluatiedatum van de verplichtingen en wiskundige reserves en de datum van de effectieve controle – **meer dan 3 maanden** bedraagt, bij een kwart van de regelingen zelfs meer dan zes maanden. Het gevolg is dat tekorten later ter kennis zullen worden gebracht en de aanzuivering langer op zich zal laten wachten.
- Het gros van de verzekeraars organiseert de controles op onderfinanciering volgens een jaarlijks ritme, samen met de herberekening van de pensioenverplichtingen. Enkele verzekeraars bleken echter voor aantal regelingen geen jaarlijkse controles uit te voeren. Binnen tak 21, waar tekorten zoals gezegd niet het gevolg zijn van activaschommelingen, kan een **jaarlijkse controle gelden als een minimum**. In tak 23 is het evenwel aanbevolen om de frequentie op te drijven in het geval economische omstandigheden dit zouden noodzaken.
- Zodra de verzekeraar een financieringstekort, hoe miniem ook, detecteert, moet hij de inrichter verwittigen met het oog op de aanzuivering van het tekort. Meer dan eens werd vastgesteld dat deze verwittiging niet was gebeurd. Het KB Leven verplicht de verzekeraars om de **werkgever zo snel mogelijk te verwittigen**. In een aantal gevallen, werd de werkgever pas meer dan 3 maanden na de vaststelling van het tekort verwittigd.
- In één geval werd vastgesteld dat de verzekeraar niet tot **reductie** is overgegaan, ondanks het uitblijven van bijkomende betalingen vanwege de werkgever binnen een termijn van 6 maanden.

5. Voldoende financiering: lange termijn – bescherming verworven prestaties

5.1. Een correcte financiering van de verworven reserve garandeert nog niet dat op termijn, namelijk bij de pensionering, ook de pensioenprestaties zelf zullen kunnen worden betaald. Rekening houdend met het feit dat de verworven reserves vandaag mogen worden berekend uitgaande van een actualisatievoet van 6%, is het lang niet zeker dat, zelfs bij een voldoende financiering van deze verworven reserves, de uiteindelijke beloofde prestatie betaald kan worden.

5.2. De FSMA is **nagegaan in welke mate de verworven prestaties** van de aangeslotenen (d.w.z. het bedrag waarop de aangeslotenen bij pensionering recht zullen hebben op basis van de reeds gepresteerde dienstjaren) **gewaarborgd zijn door** de binnen de groepsverzekering opgebouwde **wiskundige reserves**. Daarbij werd uitgegaan van de veronderstelling dat de verdere financiering van de pensioenregeling door de inrichter op een gegeven moment (01/01/2017) noodgedwongen wordt stopgezet, bijvoorbeeld ingevolge een faillissement.

5.3. Deze toets gebeurde door per pensioenregeling de **vergelijking** te maken **tussen het verwacht rendement en het benodigd rendement**. Beide worden berekend als de *internal rate of return* van een startbedrag aan wiskundige reserves enerzijds en een reeks van toekomstige cash-flows anderzijds. Het verwacht rendement stemt overeen met het rendement dat de verzekeraar zelf gemiddeld genomen waarborgt op de wiskundige reserves². Het benodigd rendement is het rendement dat nodig is om uitgaande van het totaalbedrag aan wiskundige reserves binnen de groepsverzekering de toekomstige verworven prestaties te kunnen uitbetalen op het moment dat deze opeisbaar worden.

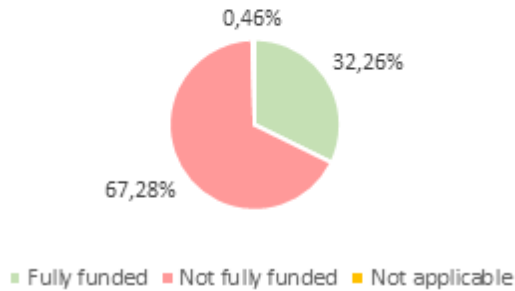
Wanneer het verwacht rendement kleiner is dan het benodigd rendement, dan wijst dit erop dat het door de verzekeraar gewaarborgde rendement onvoldoende hoog is om de uitbetaling van de verschuldigde verworven prestaties te verzekeren. Het vastgestelde tekort stemt overeen met het extra rendement dat de verzekeraar ieder jaar zou moeten toekennen (bijvoorbeeld onder de vorm van winstdeelnames) om de verworven prestaties te kunnen betalen.

5.4. Bij de berekening van het verwacht rendement werd, voor wat de reserves in het financieringsfonds betreft, gewerkt met **2 rendementsscenario's**. Het basisscenario gaat uit van een rendement van 0%. In het tweede wordt een rendement op het financieringsfonds verondersteld van 2%. Deze hypothesen zijn nodig omdat verzekeraars op de reserves in het financieringsfonds, anders dan op de individuele overeenkomsten, geen vast rendement op lange termijn waarborgen.

5.5. Binnen het 0%-scenario is er bij twee derde van de regelingen sprake van onvoldoende rendement om de uitbetaling van de verworven prestaties te waarborgen (cf *figure 9*). Ook in het 2%-scenario blijven de regelingen met een rendementstekort in de meerderheid al daalt hun aandeel tot 58% (cf. *figure 10*).

² Het verwachte rendement stemt niet (noodzakelijk) overeen met het rendement dat de verzekeraar daadwerkelijk zal toekennen. Dat laatste is immers niet op voorhand gekend. Vooreerst omdat er geen zekerheid bestaat over het tarief dat de verzekeraar in de toekomst zal waarborgen op de reserves in het financieringsfonds (zie 5.4). Daarnaast omdat de verzekeraar in de toekomst mogelijk ook winstdeelnames zal toekennen, waarmee geen rekening werd gehouden bij de vaststelling van het verwachte rendement. De nood aan winstdeelname is immers precies wat het onderzoek beoogt te kwantificeren.

Basisscenario: Rendementstekort
vs voldoende rendement:
regelingen



2%-scenario: Rendementstekort
vs voldoende rendement -
regelingen

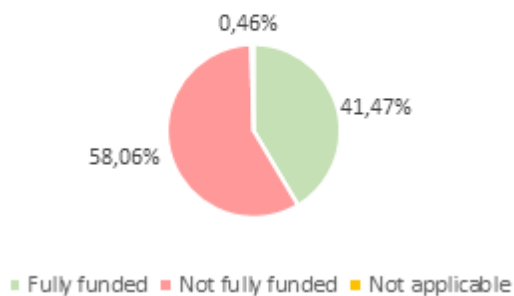


Figure 9

Figure 10

In beide gevallen ligt het aantal regelingen met een tekort ten aanzien van de pensioenverplichtingen op de lange termijn fors hoger dan het aantal regelingen met een tekort ten opzichte van de financieringsvereisten op de korte termijn. Dit illustreert eens te meer dat, omwille van de vigerende maximale wettelijke actualisatievoet van 6%, een voldoende financieringsniveau op de korte termijn, allerminst richtinggevend is voor de financieringssituatie op de lange termijn.

5.6. Voor een groot aantal regelingen met een rendementstekort daalt het verschil tussen het verwacht rendement en het benodigd rendement niet onder de -0,5%. Toch zijn meer ernstige tekorten geen zeldzaamheid (cf. *figure 11 - basisscenario*). In het 0%-scenario bedraagt het gemiddelde rendementstekort -1,64%. Binnen het scenario dat uitgaat van een rendement van 2% op het financieringsfonds belooft het gemiddelde tekort -1,09%.

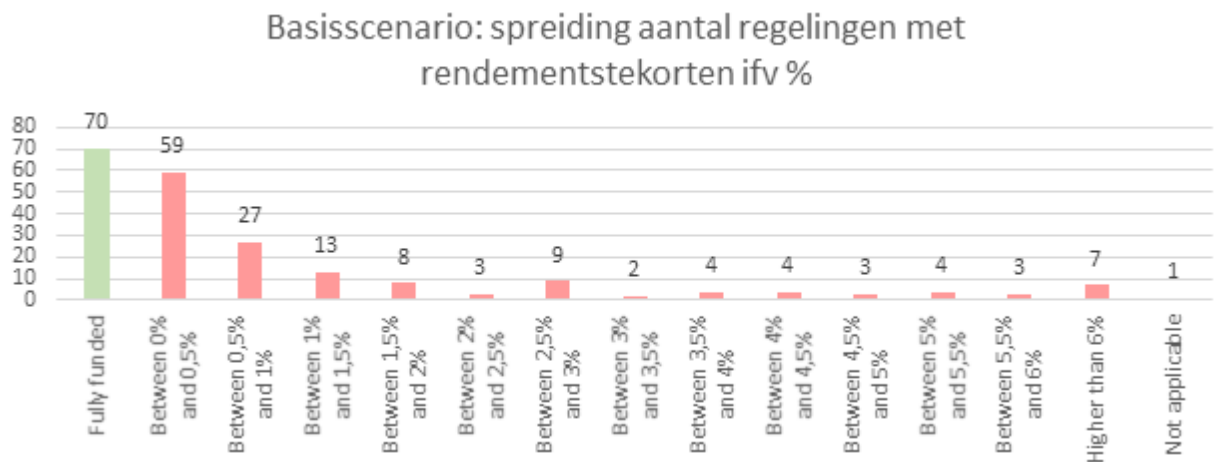


Figure 11

5.7. De totale éénmalige premie die gestort zou moeten worden om het geheel van de financieringstekorten aan te zuiveren bedraagt 776,3 miljoen euro in het 0%-scenario en 448,8 miljoen euro in het 2% scenario. Dit stemt overeen met resp. 16% en 10% van de totale wiskundige reserves binnen de regelingen met een tekort. Deze premie kan ook uitgedrukt worden als een percentage van de totale salarissen van de aangeslotenen binnen de regelingen met een tekort³. Aldus bekeken belooft de premie respectievelijk 9%, dan wel 5,8% van de totale salarismassa.

5.8. Opnieuw blijkt dat de **gehanteerde financieringsmethode een duidelijke invloed** heeft op de resultaten (cf. *figure 12 - basisscenario*). De toevoeging van extra rendement van 2% aan het financieringsfonds zorgt niet voor een fundamenteel ander beeld.

³ De totale salarismassa van de betrokken regelingen werd vastgesteld door het aantal aangeslotenen per regeling te vermenigvuldigen met het gemiddelde jaarlijkse brutosalair van een werknemer binnen de Belgische financiële sector. Het gemiddelde maandelijks brutosalair werd hernomen uit een studie gepubliceerd door "Vacature" (<https://www.vacature.com/nl-be/cariere/salaris/de-belg-verdient-gemiddeld-3-401-euro>) en is gelijk aan 3 812 euro. Het jaarsalaris werd vervolgens bekomen door het maandsalaris te vermenigvuldigen met 13,92 als wel te verhogen met de sociale zekerheidsbijdragen aan 25%.

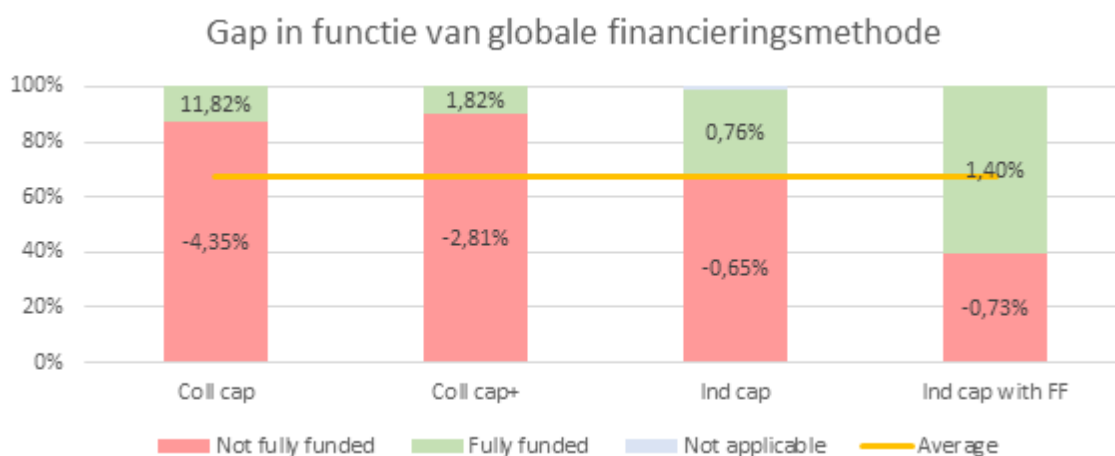


Figure 12

- Regelingen in *zuivere individuele kapitalisatie* presteren, net als voor de financiering op korte termijn, 'gemiddeld'. Zij hebben weliswaar gemiddeld een hoger *benodigd rendement* dan de andere regelingen, maar zij kunnen aan de andere kant ook genieten van een hoog *verwacht rendement* omwille van de hoge gewaarborgde rendementen die in het verleden werden toegekend aan de reserves op individuele overeenkomsten (cf. punt 3.3). Bij de regelingen met een rendementstekort belooft het benodigde extra rendement (in het 0%-scenario) gemiddeld 0,65%. In het 2%-scenario daalt het tekort naar 0,57%.
- De activering van het financieringsfonds werpt zijn vruchten af. Deze categorie van regelingen presteert duidelijk beter dan het gemiddelde. Zelfs in het 0%-scenario vertoont 60% van deze regelingen een overschot. Bij de regelingen met een tekort, ligt, binnen dit scenario, het benodigd rendement met 0,73% in lijn met het resultaat voor de regelingen in de zuiver individuele kapitalisatie. De toevoeging van een extra rendement van 2% ten aanzien van de collectieve reserves, doet het benodigd rendement dalen naar 0,59%.
- **Regelingen in *collectieve kapitalisatie* presteren opnieuw minder goed.** Niettegenstaande uit het onderzoek blijkt dat deze methodes ook hoge rendementoverschotten kunnen opleveren, komen de betrokken regelingen, gemiddeld genomen, het vaakst in de problemen: in het 0%-scenario in bijna 9 op 10 gevallen. Bij de regelingen met een tekort ligt het gemiddeld benodigd extra rendement ook veel hoger, bijna 5% in regelingen in zuiver collectieve kapitalisatie. Deze vaststellingen blijven grotendeels overeind in het 2% scenario. Bij de regelingen in zuiver collectieve kapitalisatie, komt dan nog steeds 7 op 10 regelingen met een tekort, met een benodigd extra rendement van meer dan 3%.

5.9. Daarbij blijken opnieuw de financieringsmethode en de onderliggende financieringshypotheses doorslaggevend. Ter illustratie worden hieronder de 22 regelingen hernomen die een minimaal financieringsniveau nastreven (Unit credit (geen projecties) – actualisatievoet van 6%) (cf. *figure 13 - basisscenario*). Geen enkele regeling realiseert een overschot, ook niet in het 2% scenario.

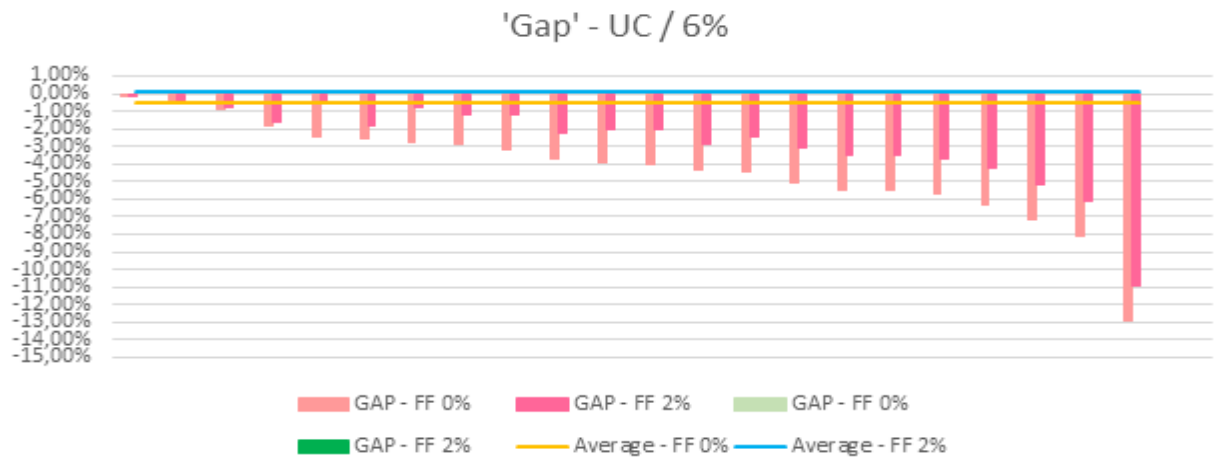


Figure 13

Besluit

Aan de basis van dit onderzoek lag de vaststelling dat de pensioenwetgeving de verplichting tot externalisering, onder meer wat het vereiste financieringsniveau en het toezicht daarop betreft, voor groepsverzekeringen op een andere en minder stringente manier invult dan voor IBP's. Het onderzoek beoogde de mogelijke risico's die daaruit voortvloeien in kaart te brengen.

Daartoe werd gepeild naar (i) de door verzekeringsondernemingen toegepaste financieringsmethodes en naar de mate waarin die methodes een afdoende bescherming bieden voor de pensioenrechten van de aangeslotenen (ii) op korte termijn, d.w.z. de *verworven reserves*, en (ii) op lange termijn, de *verworven prestaties*.

- Wat de betreft de gebruikte financieringsmethode

De meest courant methode bleek de puur *individuele kapitalisatie* op basis van constante jaarpremies. Deze methode houdt, ondanks het feit dat de verzekeraar daarbij ook een tarief waarborgt op toekomstige premies, de nodige risico's in omdat zij niet anticipeert op de stijging van pensioenkosten ten gevolge van salarisstijgingen en deze kosten grotendeels doorschuift naar de toekomst. Daardoor stijgt de premielast voor de werkgever exponentieel en kan de **houdbaarheid van de financiering onder druk** komen te staan.

Een aantal stelsels wordt gefinancierd op basis van *collectieve kapitalisatie*. Ingevolge het ontbreken van wettelijke regels op dat vlak vertoont de financiering van de betrokken stelsels een dispaar beeld. Naast stelsels die zeer voorzichtig worden gefinancierd, bracht het onderzoek een risicocategorie van regelingen aan het licht – ongeveer 10% van de totale steekproef – die uitdrukkelijk een **minimaal financieringsniveau** nastreven zonder opbouw van enige buffer. Deze stelsels scoren, zoals bleek, beduidend slechter dan het gemiddelde, zowel wat de financiering op korte termijn betreft (verworven reserves), als wat de financiering op lange termijn betreft (zie hierna). Deze financieringsmethode is bij IBP's niet langer toegelaten. Naast de risico's voor de aangeslotenen, ontstaat hierdoor ook een risico op **prudentiële arbitrage**.

- Wat betreft de bescherming van de pensioenrechten op korte termijn (verworven reserves)

In 2017, het jaar waarop het onderzoek betrekking had, bleek er bij **18 % van de pensioenplannen** in de steekproef een **tekort te bestaan ten opzichte van de verworven reserves** (dit is het wettelijk minimaal financieringsniveau), en dienden de verzekeraars dus extra premies op te vragen bij hun klanten. Grote financieringstekorten kwamen daarbij niet vaak voor. Dit heeft te maken met het feit dat de overgrote meerderheid van de groepsverzekeringen in tak 21 (verzekering met gewaarborgd rendement) worden gefinancierd. Tekorten zijn daarbij niet het gevolg van plotselinge schommelingen in de activa, maar ontstaan veeleer geleidelijk omdat de financiering niet is afgestemd op de evolutie van de pensioenverplichtingen. Grotere tekorten waren evenwel niet uitgesloten, in het bijzonder bij stelsels gefinancierd op basis van collectieve kapitalisatie.

Typierend is dat de regelgeving de controle op de financieringsvereisten overlaat aan de verzekeraar zelf, die daarmee een belangrijke verantwoordelijkheid draagt. Het onderzoek leverde een aantal aandachtspunten op op het vlak van de **tijdige detectie en remediëring van financieringstekorten**. Bij een kwart van de regelingen liep de termijn tussen de evaluatie van de verplichtingen en wiskundige reserves en de datum van de effectieve controle door de verzekeraar bijvoorbeeld op tot meer dan zes maanden. Het gevolg daarvan is dat tekorten later ter kennis worden gebracht van de inrichter en de aanzuivering langer op zich zal laten wachten. In een aantal gevallen werd de inrichter daarnaast niet of te laat op de hoogte gebracht van het feit dat een financieringstekort werd vastgesteld. De FSMA dringt er bij de verzekeraars dan ook op aan dat zij de nodige aandacht besteden aan de regelmatige opvolging van het financieringsniveau en tijdig handelen wanneer daarbij een onderfinanciering wordt vastgesteld.

- Wat betreft de bescherming van de pensioenrechten op lange termijn (verworven prestaties).

Er bestaan geen wettelijke regels met betrekking tot de (minimale) financiering van de pensioenrechten op lange termijn. Afhankelijk van de rendementshypothese met betrekking tot reserves in het financieringsfonds (0% of 2%) **is er bij twee derde resp. 58% van de regelingen sprake van onvoldoende verwacht rendement om de uitbetaling van de verworven prestaties te waarborgen**. In beide gevallen ligt het aantal regelingen met een tekort ten aanzien van de pensioenverplichtingen op de lange termijn dan ook fors hoger dan het aantal regelingen met een tekort ten opzichte van de financieringsvereisten op de korte termijn. Dit illustreert dat, omwille van de vigerende maximale wettelijke actualisatievoet van 6 %, een voldoende financieringsniveau op de korte termijn, allerminst richtinggevend is voor de financieringssituatie op de lange termijn.

Deze cijfers tonen aan dat het ontbreken van wettelijke verplichtingen die erop gericht zijn om de pensioenprestaties op lange termijn te beschermen reële risico's inhoudt. Het wegvallen van de inrichter heeft in meer dan de helft van de gevallen tot gevolg dat de op dat moment opgebouwde pensioenprestatie niet volledig zal kunnen worden uitbetaald. De hele idee dat de '**externalisering**' het aanvullend pensioen moet beschermen bij onvermogen van de inrichter komt daarmee **op losse schroeven** te staan.

De FSMA dringt er dan ook bij de verzekeringsondernemingen en inrichters op aan om te kiezen voor prudentie financieringsmethodes- en hypothesen en in elk geval af te zien van methodes die uitsluitend een minimaal financieringsniveau nastreven. In afwezigheid van wettelijke regels kunnen die aanbevelingen vandaag echter niet worden afgedwongen.